

"Consider ca acest proiect este o prostie, o mare greseala, daca nu chiar o crima"- Ionel Haiduc, presedintele Academiei Romane

O initiativa de amploarea proiectului de exploatare a rezervelor de aur si argint din Muntii Apuseni, initiat de compania Rosia Montana Gold Corporation (in continuare RMGC), trebuie analizata cu obiectivitate, de specialisti competenti si dezinteresati, prin prisma raportului dintre riscuri si beneficii. Concluziile unei asemenea analize, prevazute in teoria si practica managementului pentru orice activitate, trebuiesc cunoscute de autoritatile carora le revine responsabilitatea de a aproba si supraveghea realizarea proiectului, pentru a lua o decizie in cunostinta de cauza.

Principalul argument in favoarea proiectului este acela ca punerea sa in aplicare ar crea locuri de munca intr-o zona defavorizata si ca ar imbunatati nivelul de viata al populatiei, prin calificare in noi meserii, etc. Acceptand ideea ca orice investitie majora in zona este benefica si necesara, trebuiesc analizate riscurile implicate si trebuie cantarit fara idei preconceptionale, daca aceste beneficii sunt justificate de consecintele si efectele colaterale negative previzibile.

Scurta descriere a proiectului

Conforma datelor publicate de firma RMGC, aceasta este formata prin asocierea Mininvest SA, Deva (19,3 % din actiuni, Gabriel Resources Ltd, Canada (80,0 % din actiuni) si actionari minoritari (0,7 % din actiuni). Firma a obtinut o concesiune pentru o suprafata de 4282 ha, in zona Rosia Montana, situata la 80 km de Alba Iulia si 85 km de Deva. Proiectul prevede inchiderea actualei exploatare miniere a firmei Mininvest (cu 775 locuri de munca) si organizarea celei mai mari exploatare aurifere din Europa, pentru extragerea unei cantitati de aproximativ 300 tone de aur si 1600 tone de argint, prin metoda excavarilor la suprafata, in patru cariere deschise, estimate la 100 hectare fiecare, prin decopertare), care insemna extragerea unei cantitati de peste 220 milioane tone de minereu. Roca sterila va fi depozitata in doua halde (Cetate, 66 hectare si Carnic, 70 ha). Namolul epuizat, rezultat in procesul tehnologic dupa extractia aurului si argintului, va fi acumulat intr-un bazin de decantare (lac deschis) cu o capacitate de 250 milioane tone si o suprafata estimata la ca. 100 hectare

(600 ha dupa alte surse), in spatele unui baraj inalt de 180 metri, construit din roca sterila.

Beneficiile previzibile

Pentru firma RMGC: In calitatea de actionar majoritar, dupa numarul de actiuni, firma RMGC va obtine 80% din profit. Proiectul fiind realizat intr-o zona declarata defavorizata, firma RMGC beneficiaza de scutiri de impozite pe o perioada de 10 ani si reduceri la taxele vamale, astfel ca va exporta aurul si argintul extras, practic la pretul de cost.

Pentru populatia din zona: Proiectul creaza un numar de locuri de munca intr-o zona deficitara: 200-550 (unele cu caracter sezonier) in faza de preconstructie (1996-2003), 2000 in faza de constructie (2003-2005) si 500 in faza operationala (2005-2022). Acest beneficiu este relativ, fiindca locurile de munca sunt totusi in numar mic, au caracter temporar, iar lucrarea va atrage si o populatie venita din alte zone, fie in cautarea unui loc de munca, fie ca urmare a nevoii de personal calificat si specializat care nu este disponibil in zona. Alte avantaje preconizate de proiect prevad posibilitati de calificare profesionala a populatiei din zona si venituri din impozitele locale platite de populatie.

Pentru Statul Roman: Statul Roman beneficiaza de redevente de exploatare in valoare de 2% din profit (estimate de unele surse la ca. 4,4 milioane USD anual), o suma neinsemnata in comparatie cu profitul firmei. Veniturile obtinute de Statul Roman, afectate de scutirea de un impozit si taxe vamale a firmei, inseamna un profit derizoriu pentru stat. Singurele impozite incasate de stat sunt cele pe salariile lucratorilor.

In concluzie, daca beneficiile pentru firma RMGC sunt neidoielnice, rezulta ca beneficiile in favoarea Statului Roman si ale comunitatii din zona sunt minime, nesigure si discutabile.

Riscurile proiectului

- Aspecte economice si sociale:

Se preconizeaza exploatarea aurului si argintului din zona intr-o perioada de 17 ani. Inseamna ca la sfarsitul perioadei de exploatare a zacamantului zona ar ramane din nou fara locuri de munca, cu un numar mare de someri (si cu un mediu grav afectat), problema sociala neavind o rezolvare

durabila, pe termen lung. Gravitatea somajului va fi amplificata de prezenta in zona a unei populatii venite si stabilite aici intre timp.

Proiectul afecteaza 38% din suprafata comunei Rosia Montana si aproximativ 1800 de persoane, care trebuiesc stramutate, precum si demolarea a 740 case si cateva biserici cu cimitirele lor. Operatiunea a starnit o puternica reactie negativa si nemulțumirea a numerosi localnici, chiar daca un numar insemnat au acceptat ofertele atragatoare de compensare financiara din partea firmei.

- Aspecte juridice:

Un aspect deloc negliabil este compatibilitatea proiectului cu legislatia europeana, mai ales in contextul candidaturii Romaniei pentru aderarea la Uniunea Europeana. Aceasta candidatura obliga de pe acum Romania la respectarea unor aspecte ale legislatiei UE si adoptarea integrala a acestei legislatii in cazul aderarii. Un studiu intocmit de experti juristi (Prof. Dr. P. Fischer si Dr. A. Lengauer) de la Institutul de Drept European al Universitatii din Viena, Austria, intitulat "Compatibilitatea proiectului minier Rosia Montana din Romania cu principiile si normele Uniunii Europene si legislatia Comunitatii Europene" se incheie cu urmatoarele concluzii:

Metoda aplicata in cursul elaborarii proiectului minier Rosia Montana incalca Directiva de Evaluare a Impactului asupra Mediului 85/337/EEC din 27 Iunie 1985 si Directiva 2001/42/EC a Parlamentului European.

Metoda de separare a aurului cu cianura incalca Directiva 80/68/EEC din 17 Decembrie 1979 referitoare la protectia apelor subterane (freatice).

Masurile de stramutare si relocare impusa, pe care autoritatile romane intentioneaza sa le ia impotriva locuitorilor zonei miniere care refuza sa-si cedeze proprietatile, incalca Art. 8 al Conventiei Europene a Drepturilor Omului, care este deja obligatoriu pentru Romania. Persoanele ale caror drepturi fundamentale au fost atinse au in prezent posibilitatea sa-si apere drepturile in fata Curtii Europene a Drepturilor Omului.

Documentul mai mentioneaza ca situatia in care partenerul canadian (Gabriel Resources Ltd.) detine 80 % iar partenerul roman doar 20 % din actiunile Companiei Rosia Montana Gold Corporation contrazice criteriul de "interes public in beneficiul economic al tarii" (care ar justifica unele masuri de stramutare) si este neobisnuita in practica internationala a valorificarii

bogatiilor subsolului, precizand ca in industria petrolifera, de exemplu, raportul de concesionare este de 85 : 15 % in favoarea tarii gazda. In felul acesta se incalca si criteriul prevazut in Art. 8, aliniat 2 al Conventiei Europene a Drepturilor Omului.

Proiectul incalca de asemenea Conventia de la Berlin (10 Octombrie 2001) care prevede interzicerea cianurii in exploatarile miniere pe teritoriul Uniunii Europene.

Concluzia generala a studiului este ca proiectul nu corespunde criteriilor prevazute in Art. 8, aliniat 2 al Conventiei Europene a Drepturilor Omului si contrazice nu numai legislatia de mediu a Uniunii Europene/Comunitatii Europene ci si principiile de baza si standardele Conventiei Europene a Drepturilor Omului. Nu poate fi ignorat riscul unor procese la Curtea Europeana a Drepturilor Omului de la Strasbourg, in care Statul Roman (si nu firma RMGC !) va fi parte si va trebui sa suporte consecintele unor sentinte nefavorabile, in cazul in care se va constata ca au fost lezate grav drepturile unor persoane prin stramutarea fortata sau alte masuri legislative.

- Aspecte tehnologice:

Tehnologia folosita se bazeaza pe extragerea aurului prin tratarea minereului macinat cu solutie de cianura de sodiu. Folosirea unei tehnologii bazate pe extractia aurului din minereu cu cianura pericliteaza in mod serios mediul ambiant si experienta dezastrului de la Baia Mare este relevanta. Accidente similare (ca. 30 numai dupa 1990 !) au avut loc si in alte tari unde se aplica procedeul. Accidente majore au avut loc in U.S.A. (1993 si 1998), Guyana (1995), Australia (1995), Filipine (1999), dar in zone mai putin populate si deci cu efecte mai putin dramatice. Dintre aceste accidente 72 % s-au datorat defectiunilor de la baraje, 14 % spargerilor de conducte si 14 % au fost accidente de transport. Nimeni nu poate garanta ca asemenea accidente nu se pot repeta, iar odata produs pedepsirea vinovatilor nu mai serveste la nimic. Mai trebuie adaugat ca cianura nu este singurul pericol; namolurile si apele rezultate din procesul tehnologic prezinta riscuri de poluare grava si prin continutul de metale grele toxice extrase din minereu, mai persistente chiar decat cianura si care nu pot fi neutralizate ! De altfel nici produsii de "neutralizare" a cianurii (cianat, complexi metalo-cianici) - desi mai putin toxici - nu sunt lipsiti de efecte negative, in cantitatile mari acumulate in lacul de decantare. Proprietatile acestora (toxicitatea, timpul de rezidenta si efectele lor

biologice) sunt inca putin cunoscute si este necesara prudenta si din acest punct de vedere. Tehnologia preconizata in proiect pentru distrugerea cianurii, cu ajutorul dioxidului de sulf (in rezervoare amplasate in aer liber!) introduce si ea un potential agent poluant suplimentar. Pentru a evita orice suspiciuni, operatiunea de la Rosia Montana ar trebui supusa analizei de catre "Institutul International de Management al Cianurii" (International Cyanide Management Institute) care administreaza "Codul pentru fabricarea, transportul si folosirea cianurii in productia aurului". Companiile care adopta acest cod se supun unui audit din partea unui comitet independent, pentru certificarea respectarii cerintelor impuse de Cod. Proiectul RMGC nu mentioneaza o asemenea certificare, desi afirma ca "va fi elaborat un plan privind managementul cianurii", plan care ar trebui deja sa existe!.

Trebuie adaugat ca la ora actuala se fac cercetari in diverse tari pentru inlocuirea cianurii in procesul de extragere a aurului. De aceea consideram ca noile exploatari ar putea fi amanate pana cand aceste tehnologii fara cianura vor deveni aplicabile la scara industriala.

- Aspecte ecologice si referitoare la conservarea mediului natural:

Exploatarea la suprafata (in cariera deschisa) produce o degradare semnificativa a mediului natural, in fapt o adevarata mutilare a peisajului, lasand in urma cratere imense si masive depozite de material steril, dupa cum se poate vedea in cariera deschisa din imediata vecinatate, la Rosia Poieni !). Poluarea aerului, apelor si solului din zona, produsa de mijloacele tehnice de exploatare la suprafata (prin decopertare) si de transportul masiv, cu utilaje grele (camioane de 150 tone), a unor cantitati uriase de minereu si material steril nu poate fi ignorata. Distrugerea peisajului caracteristic Muntilor Apuseni anuleaza potentialul turistic si elimina perspectiva unei valorificari durabile a zonei concepute pe aceasta baza, pe o raza mare, nu numai la Rosia Montana. O zona poluata nu va atrage nici investitii de alta natura.

Exploziile folosite in tehnologia de decopertare prin "puscare" (de cinci ori pe saptamana) prezinta riscul unor vibratii si unde seismice care pot avea efecte negative in imediata vecinatate a exploatarii, riscand slabirea si prabusirea unor constructii si a unor galerii miniere vechi.

Reprezinta riscuri serioase posibilitatea scurgerii apelor din bazinul de decantare, infiltrarile in subteran, formarea de acid cianhidric (un gaz

extrem de toxic) in timpul verii mai ales sub influenta unor ploi acide, riscuri agravate de imediata vecinatate a unor localitati populate (Campeni, Abrud).

Proiectul promite reducerea concentratiei de cianura la 1 parte pe million in apele evacuate in lacul de decantare. Costurile reducerii acestuia la valori atat de mici sunt considerabile si nu este sigur ca aceasta conditie va fi indeplinita.

- Aspecte stiintifice istorico-arheologice:

Zona vizata in proiect contine vestigii arheologice de mare interes stiintific, de valoare inestimabila, cu caracter de unicat in Europa si poate in lume, asa cum au relevat studiile partiale intreprinse de cercetatorii arheologi din Romania si Franta, ca urmare a obligatiilor legale, finantate chiar de firma RMGC pentru obtinerea "descarcarii arheologice". Este necesara extinderea acestor cercetari de la suprafata restransa cercetata (doar 4 hectare!) la toata suprafata vizata (cel putin 100 hectare), ceea ce necesita mai mult timp. Exploatarea zacamantului de aur ar duce la distrugerea iremediabila a sitului arheologic, ceea ce ar fi o pierdere de nerecuperat si ar anula posibilitatea constituirii in viitor a unei zone de turism cultural, o solutie economica durabila pe termen lung. Nu este o noutate faptul ca multe tari care stiu sa le aprecieze valoarea, au facut din vestigiile lor arheologice puncte de atractie cultural-turistica, aducatoare de venituri permanente pentru populatia din zona (Egipt, Mexic, Grecia, Italia, etc.). Distrugerea unor vestigii arheologice de asemenea valoare ar fi o crima culturala.

- Aspecte politice:

Autoritatile chemate sa aprobe proiectul nu pot ignora starea de nemulțumire a unei parti insemnate a populatiei din zona, protestele si opiniile exprimate de Academia Romana, alte foruri si institutii competente (printre care Academia de Studii Economice din Bucuresti), societatea civila prin diverse organizatii neguvernamentale, personalitati publice, peste 1000 de oameni de stiinta din tara si strainatate, membri ai unor institutii cu mare autoritate stiintifica (printre care Institut de France si Consiliul International pentru Monumente si Situri - ICOMOS), opinii exprimate in manifestari publice, declaratii, interventii in mijloacele de mass-media sau direct la autoritati. Nu pot fi ignorate nici exigentele legislatiei Uniunii Europene, a caror incalcare poate constitui o piedica in calea aderarii Romaniei.

Orice act de autoritate care ignora aceste opinii, va starni o stare de agitatie in randul populatiei si va afecta negativ imaginea autoritatilor si a tarii - facand o paralela neplacuta cu situatii care au avut loc in perioada dictaturii (demolari de case, biserici, stramutarea fortata a populatiei, etc.). O administratie de stat care aproba proiectul isi asuma o grea raspundere !

Solutii alternative:

O solutie alternativa trebuie sa rezolve pe termen lung problema somajului si saraciei din zona. O asemenea solutie trebuie sa se bazeze pe resursele regenerabile ale zonei, pe turism cultural in care bogatia arheologica a zonei poate constitui un punct de atractie real. Declararea zonei ca parc arheologic de patrimoniu mondial sub protectia UNESCO (lucru realizabil!) ar mari atractivitatea turistica si ar putea atrage fonduri ale Uniunii Europene pentru continuarea cercetarilor arheologice.

Statul Roman sau investitorii din tara, ar trebui sa promoveze in zona investitii cu effect permanent sau pe termen lung. Desigur pentru aceasta este necesar un studiu bine fundamentat stiintific si un program bine gandit si coordonat (fie la nivel guvernamental, fie de un consortiu privat cu putere financiara). Pana la punerea lui in aplicare, exploatarile miniere actuale ar putea continua la o scara si intr-un mod care sa nu distruga mediul inconjurator, vestigiile arheologice unicate si potentialul turistic al zonei.

CONCLUZIE GENERALA:

Cantarind beneficiile potentiale si riscurile implicate in proiectul de exploatare miniera de la Rosia Montana rezulta ca in forma actuala proiectul nu poate fi catalogat drept lucrare de "interes public in beneficiul economic al tarii" iar beneficiile de interes privat nu justifica riscurile si duc la concluzia ca initiativa trebuie abandonata inainte de a produce consecinte dezastruoase iremediabile.

Acad. Ionel Haiduc